

UNA VALORACIÓ DE LES JORNADES SOBRE CRIM ORGANITZAT

JOSE LUIS TRAPERO ALVAREZ⁸

Polícia i llicenciat en dret

1. ELS PONENTS

La primera jornada va començar amb la conferència de Federico Varese, professor de criminologia de la Universitat d'Oxford, que ens va fer una reflexió sobre el concepte de màfia, el seu origen i l'expansió, les raons intrínseques a la seva existència, i especialment els condicionants que afavoreixen la seva aparició en un territori. Varese ens diu que les màfies ocupen els buits que deixen els Estats i les seves administracions, sigui a l'hora de gestionar el conflicte o el dia a dia, quan l'exercici del poder públic és ineficaç, quan apareix la corrupció o quan els poders públics deixen d'exercir la seva autoritat. També assenyalava la capacitat d'influència en els poders públics i en l'activitat econòmica com a trets distintius.

Alberto Hernando, membre del Centre Nacional d'Intel·ligència, va assenyalar la creixent importància per als serveis d'intel·ligència del crim organitzat com a amenaça. Va fer una especial referència a la prevenció i la lluita contra el blanqueig de capitals i va destacar la falta de consciència real sobre determinats grups com ara els xinesos.

Javier Zaragoza, fiscal en cap de l'Audiència Nacional, va titllar d'amenaça estratègica el crim organitzat, destacant la necessitat d'una cooperació judicial eficaç i d'una especialització dels òrgans d'investigació i d'enjudiciament. Traslladar el procés d'investigació a la Fiscalia i reordenar les competències de l'Audiència Nacional per ocupar-se amb més intensitat del crim organitzat, van ser altres aportacions. Va apostar per una investigació patrimonial paral·lela a la investigació delictiva i com a inel·ludible final el decomís dels béns. Ens va parlar del foment de la cultura de la legalitat, de la cultura de l'exigència, és a dir utilitzar sense complexos tots els recursos legals existents.

---

8. Vegeu l'article del mateix autor, titulat «Prevenció i investigació del delictes. Crim organitzat i corrupció», que es va publicar en el núm. 22 de la *Revista Catalana de Seguretat Pública*. «Polícia i justícia», p. 175-197, maig de 2010.

Juan Antonio García Jabaloy i el comissari Antonio Ponce van tancar la primera jornada. Jabaloy va mostrar les funcions d'Eurojust en l'àmbit de la cooperació internacional, un ens que ha completat el que abans era tan sols la cooperació policial amb Europol. Ponce va optar per un relat ordenat des de la creació d'Interpol, Europol i Sirene, i ens explicà les seves funcions. La iniciativa sueca com a compromís d'eficàcia i agilitat en l'intercanvi d'informació policial entre els Estats va tenir protagonisme en la seva ponència, iniciativa que busca corregir la crítica que aquestes institucions han rebut històricament de les agències policials pel que fa precisament a la seva manca d'agilitat. Les unitats de cooperació transfronterera també van ser objecte de les seves reflexions, apuntant a una futura precisió en el seu àmbit d'actuació.

La segona jornada vam comptar amb la presència de dos fiscals excepcionals i amics, Pepe Grinda i Fernando Bermejo. Ens varen parlar de crim organitzat i de corrupció, de les premisses que afavoreixen la implantació d'aquests grups en un Estat, assenyalant com a rellevants una descentralització política i administrativa, una legislació penal favorable i l'assentament previ d'una comunitat de la mateixa nacionalitat que el grup que s'implanta. També van dedicar uns minuts als advocats que –com fan també alguns policies i altres funcionaris públics– creuen la ratlla. Amagats en un discurs que pretén desviar l'atenció, alguns d'ells intenten confondre entre el legítim, constitucional i honorable exercici de la professió o el que és tant sols l'empara en la professió per exercir una activitat il·lícita.

La necessitat d'una especialització en els òrgans policials, fiscals i judicials, de manera institucionalitzada i permanent, així com la constitució d'un centre o agència en matèria de crim organitzat varen ser algunes altres aportacions.

Ens van parlar de les legitimacions que aprofita el crim organitzat per instal·lar-se: l'econòmica, la social, la política i la vinculada a determinats exercicis professionals. I una imatge potent: la de comparar el crim organitzat com una multinacional amb els seus departaments jurídic, econòmic, de premsa i altres. A l'últim, i si em permeten la coneguda expressió «el món al revés», varen exposar la capacitat del crim organitzat per alterar la normalitat de les coses: investigar els investigadors.

Els periodistes i escriptors Pablo Muñoz i Cruz Morcillo, amb la seva interessant ponència sobre la màfia russa, ens van demostrar que no només els atestats són documents rigorosos i que el compromís també s'exerceix des del periodisme. En el seu llibre *Palabra de Vor* (2011) ens fan un relat de les operacions judicials i policials que un grup de jutges, fiscals i policies valents van iniciar ja fa uns anys i que van col·locar Espanya a l'avantguarda de la lluita contra la màfia russa. David Martínez Madero va forjar en aquella època la seva lluita contra el crim organitzat.

Fiscals i periodistes ens van regalar uns minuts de debat on el rigor, la valentia i també la ironia fina van aixecar algunes rialles entre els assistents.

D'altra banda, Ardian Cipa, cap de la Unitat Antitràfic de la Policia Nacional d'Albània, ens va ubicar territorialment a què ens referim quan parlàvem de màfia albanòfona, que no albanesa. Els orígens de l'aparició d'aquests grups criminals, les seves característiques i les tipologies delictives que duen a terme. La lluita del

govern albanès contra el crim organitzat amb la introducció d'una llei antimàfia, més ofensiva amb el blanqueig de capitals i que cerca la incautació de béns i actius patrimonials, va ser una de les seves aportacions rellevants.

També vam tenir el privilegi de comptar entre nosaltres amb el jutge Fernando Grande-Marlaska. Aquell dia mossos, policies, guàrdies civils, agents del Servei de Vigilància Duanera, policies locals, entre d'altres, van gaudir i aprendre, i altres assistents es van quedar amb les ganes d'arrencar-li un comentari no jurídic. Grande-Marlaska va aportar la visió tècnica d'una investigació judicial en el camp del crim organitzat. Amb una anàlisi minuciosa de les eines amb què jutges, fiscals i policies abordem el fenomen; entre d'altres el conveni d'assistència judicial en matèria penal de 2000, l'exhort europeu per a l'obtenció de proves i objectes, les OED i especialment els equips conjunts d'investigació. La reclamació d'una essència pel que fa al reconeixement mutu de les resolucions judicials que impliqui agilitat, menys dilacions i alhora un augment en els mitjans va ser una petició del jutge per avançar.

Joan Queralt va fer un relat de la història i les estructures de les màfies italianes. El concepte antimàfia i l'estratègia del club de Palerm li va servir per estimular el que en ell és una constant: la reclamació als poders públics d'una major implicació i més recursos i, d'altra banda, allò que ell anomena l'antimàfia social, un concepte exportat d'Itàlia que reclama més implicació de la societat a abordar el problema i refusar-lo.

El comissari Gilles Soulie ens va aclarir que hem de parlar de bandalisme-bandidisme, i no de màfia marselesa. No ens va explicar la raó a la conferència, però després mentre dinàvem vam acordar que la ratlla la delimita l'existència o no d'infiltració generalitzada en les institucions, o si més no un reiterat interès per fer-ho, qüestió aquesta que no es manifesta en aquests grups francesos. Un repàs històric i rigorós de les bandes des dels seus orígens i de la seva evolució, i un repàs per les seves activitats delictives, incloent les que fan a Espanya, va ser el guió de la seva ponència. «Marsella, ciutat descontrolada» –ens va dir.

La taula policial va cloure la segona jornada i cal destacar que va tenir un cert regust reivindicatiu. Sort que el temps va ser escàs, si no aquell dia els periodistes haguessin tret punta al llapis. L'intendent Bascompte va fer un repàs dels grups de crim organitzat i les seves característiques, i va aportar algunes reflexions a l'entorn de millores de futur. El comissari Carlos Rioja va mostrar-nos l'adaptació estructural que planteja l'Ertzaintza.

El comissari Quirós també ens va mostrar l'estructura del Cos Nacional de Policia i va subratllar dos conceptes: el de l'especialització màxima en els agents i en les estructures policials, i el repte de la qualitat en les investigacions.

Finalment, el tinent coronel de la Guàrdia Civil Antonio Cortés va apostar per un concepte de crim organitzat que no exclogui els grups mitjans, i va reivindicar la regulació legal que s'escaigui per donar protecció a l'agent investigador.

Sé que si haguéssim tingut més temps hauria estat un temps preciós de debat i que els professionals que escoltaven haurien posat sobre la taula la infinitat de contradiccions amb què batallem cada dia, però no va poder ser. En una pròxima ocasió és una qüestió a millorar.

La tercera i última jornada vam comptar, en primer lloc, amb el fiscal del Tribunal de Reggio de Calàbria, Nicola Gratteri. Un privilegi tenir-lo aquí. Ens ha parlat de la història i de l'estructura de la màfia 'Ndrangueta, dels seus càrrecs. I ens ha deixat un missatge important: la 'Ndrangueta no busca la confrontació amb l'Estat sinó el pacte amb ell.

I a la darrera ponència, el fiscal de l'Audiència de Barcelona, Gerardo Cavero, ens ha exposat d'una forma magistral el tema sobre drogues i crim organitzat des del punt de vista del dret penal i la jurisprudència.

2. ELS GRUPS DE TREBALL

A les tardes, cinc grups de treball han abordat problemàtiques concretes al voltant de la investigació del crim organitzat. Mossos, guàrdies civils, agents del servei de vigilància duanera, ertzaines i una fiscal han exposat, debatut i proposat línies d'acció en diversos camps de treball. La seva feina, que volem agrair públicament, ens aporta una reflexió rigorosa sobre temes per on avançarem en el futur.

L'estadística al voltant del fenomen del crim organitzat que ens apunta avançar en una visió més multidisciplinària en el seu estudi, que superi la visió policial.

El taller de la corrupció que ens proposa que l'Administració impulsi campanyes de sensibilització social i un reforç intern dels valors ètics del col·lectiu policial.

La nova figura penal d'organització i grup criminal ha estat un altre dels àmbits tractats. El seu ús ha d'anar lligat a l'especialització de la investigació i no esdevenir una imputació generalista sense contingut.

El crim organitzat a la xarxa aposta per la prevenció i el ciberpatrullatge, amb accions específiques adreçades a aportar elements de seguretat a la ciutadania, i ens proposa adaptar-nos a aquesta realitat en els àmbits policials de seguretat i convivència, d'investigació criminal i d'informació i intel·ligència.

Finalment, la taula de treball sobre blanqueig de capitals ens proposa la creació d'oficines de blanqueig de capitals la incautació de béns dels quals revertixin directament en la lluita contra el crim organitzat. El seu treball també ens permetrà homogeneïtzar els informes patrimonials per a les investigacions de tràfic de drogues i crim organitzat.

Quatre dies, doncs, de compartir coneixements, vivències, reflexions i reptes de futur que personalment em deixen grans moments, i que ens ajudaran de ben segur, en un futur a tots, a uns –la majoria policies– perquè segur que hem après coses noves, a altres perquè els ajudarà en els seus estudis o millorant els seus contactes professionals, posant cara a un número de telèfon, o aportant fons i discurs a les seves opinions.

Vull subratllar a continuació algunes conclusions que jo n'he tret, algunes a partir d'escoltar els ponents, algunes altres de notes que m'han passat, però també n'hi ha que han estat extretes compartint algun cafè o alguna cigarreta a la zona de tolerància. En fi, en tot cas, són les conclusions des d'una perspectiva personal.

3. SOBRE EL FENOMEN

Que el fenomen del crim organitzat ens preocupa i ens ocupa, que el considerem una amenaça de primer ordre davant del qual els Estats s'han de posicionar de manera clara i compromesa, adaptant legislacions, aportant eines i mitjans als òrgans encarregats de la seva lluita, i mantenint una actitud de constant vigilància.

Que les màfies i el crim organitzat aprofiten, aconseguint així el seu arrelament, espais de dèficit d'autoritat o en la prestació de serveis públics.

Que la infiltració als poders públics i la corrupció són elements consubstancials als grups mafiosos, una necessitat que els defineix.

Que alguns policies i alguns polítics creuen la ratlla, però també alguns advocats, alguns assessors fiscals i alguns altres professionals —algunes investigacions així ho diuen.

Que vestits i corbates i un carnet d'advocat, i posar-se la cuirassa protectora de l'exercici legítim d'una funció constitucional, és en alguns casos un insult a la intel·ligència.

Que el crim organitzat és organitzat, que no són quatre babaus delinquant, sinó alguna cosa més. Que el caràcter organitzat vol dir que entrant al piset ens trobarem un departament econòmic, si avancem una mica més un d'assessorament jurídic, més al fons porten les relacions amb la premsa —per cert, amb una secció exclusiva d'intoxicació i rumorologia— i des de la planta baixa surten cada matí els escamots operatius. Una veritable multinacional del delictes, sovint ubicada en barris exclusius de la ciutat.

4. MILLORES

Que hem de treballar més i millor. Que el rigor i l'excel·lència professional ha de ser una exigència a la labor policial. Que tenim l'obligació d'aportar elements probatoris contundents perquè l'autoritat judicial també pugui ser contundent.

Que sense especialització és difícil comprendre el fenomen, i que si no el comprenem no podrem ser-hi sensibles, i que si no som sensibles no serem eficaços. I que parlem d'especialització policial i d'una especialització dels fiscals i també d'una necessària especialització dels òrgans judicials a l'hora de lluitar contra la criminalitat organitzada.

Que hem d'augmentar la cooperació internacional. Que tenim la responsabilitat de superar una cultura policial d'apropiació de la informació i de calaixos tancats. Que Europa policialment i judicialment —en el traspàs d'informació— serà el que cadascú de nosaltres vulguem que sigui, i per tant tots som responsables de les seves misèries.

I que, a més, per ambició sana i per responsabilitat, nosaltres —els mossos— volem ser-hi.

Que desarticlar un grup de crim organitzat requereix la incautació dels seus béns, i que l'únic procés de blanqueig de capitals legal i èticament acceptable és

que el diner de procedència il·lícita reverteixi en el ciutadà. Així podríem parlar d'un blanqueig ètic.

Que la lluita contra el crim organitzat no pot tenir noms i cognoms perquè, quan és així, quan la lluita contra el crim organitzat es diu Falcone o Borsellino, té els dies comptats. Que aquells que es comprometen han de sentir el nostre alè, la nostra companyia i la nostra complicitat. I que l'enemic –perquè són enemics de la nostra societat– no ha de poder centrar en un únic objectiu el seu ànim de venjança. És una exigència professional en primer lloc però també una exigència social i de ciutadania.

Que quan la resposta és tardana o errònia les coses es posen malament, l'actuació policial es complica i el fenomen passa a ser difícilment controlable. Mèxic està molt lluny però Nàpols, Sicília o Marsella, amb els seus barris controlats per les bandes, són aquí mateix.

Que al costat de fenòmens tant execrables com la màfia, trobem respostes tan esperançadores com l'antimàfia. I Itàlia n'és un exemple. Que l'antimàfia és compromís social. Que potser el que cal és institucionalment estimular-ho. Que el reconeixement a les persones hauria d'estar marcat per qui són i no per quant tenen, i que tots els diners no haurien de ser iguals.

I, per acabar, que la policia democràtica de l'any 2011 també exigeix eines que aportin seguretat a la seva feina. Que tan necessari com establir clarament els límits ho és aportar seguretat processal en les eines utilitzades pels investigadors, i que aquestes han de ser realistes i connectades amb l'operativitat.

En fi, aquestes Jornades van néixer un dia a Madrid, en una conversa sobre reptes de futur amb la directora de l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya, Núria Aymerich, que em va dir «Endavant», a qui agraeixo públicament la seva empenta i el seu suport. Després van venir alguns nervis i molta feina de molta gent perquè els assistents d'aquells dies en poguessin gaudir. Per això agraeixo la dedicació de Tamara Garcia i Àstrid Pineda, també de l'Institut de Seguretat Pública. Les Jornades es van anar dissenyant amb molta il·lusió i a la qual es va afegir l'estructura potent d'un cos de policia modern que permet fer moltes coses, la gent de l'escorta, planificació de dispositius, protocol, premsa i els comissaris que ens han acompanyat presentant els ponents.

El conseller va fer lliscar la paraula «continuïtat» en l'acte d'inauguració, i que arribat el moment li recordarem perquè ens voldrem tornar a trobar amb tots vostès: per créixer professionalment, per entendre millor aquests fenòmens, per lluitar millor contra ells, per donar seguretat a la nostra ciutadania, i perquè, a més, ha estat un plaer.